

Հիմնադիր – Founder – Учредитель:
ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ (ԵՊՀ)
YEREVAN STATE UNIVERSITY (YSU)
ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ (ЕГУ)
www.y-su.am

Հրատարակիչ – Publisher - Издатель:
ԱՐՑԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՍ)
UNION OF YOUNG SCIENTISTS AND SPECIALISTS OF ARTSAKH (UYSSA)
ОБЪЕДИНЕНИЕ МОЛОДЫХ УЧЁНЫХ И СПЕЦИАЛИСТОВ АРЦАХА (ОМУСА)
www.aegmm.org

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՑԱԽ

SCIENTIFIC ARTSAKH

НАУЧНЫЙ АРЦАХ

№ 1(8), 2021

www.scientificartsakh.com

«Գիտական Արցախ» պարբերականն ընդգրկված է Հայաստանի Հանրապետության Բարձրագույն որակավորման կոմիտեի (ՀՀ ԲՈԿ) սահմանած դոկտորական և թեկնածուական ատենախոսությունների հիմնական արդյունքների ու դրույթների հրատարակման համար ընդունելի գիտական պարբերականների ցանկում:

«Գիտական Արցախ» պարբերականը պետերկված է www.elibrary.ru կայքում:

The «Scientific Artsakh» journal is included in the list of scientific periodicals acceptable for publication of the main results and provisions of doctoral and candidate theses established by the Higher Attestation Committee of the Republic of Armenia (HAC RA).

The «Scientific Artsakh» journal is posted on www.elibrary.ru website.

Журнал «Научный Арцах» включен в список научных периодических изданий, принятых для публикации основных результатов и положений докторских и кандидатских диссертаций, установленных

Высшим аттестационным комитетом Республики Армения (BAK RA).

Журнал «Научный Арцах» размещен на сайте www.elibrary.ru.

«ԱՐՑԱԽ» հրատ. – «ARTSAKH» Publ. – Изд. «АРЦАХ»

ԵՐԵՎԱՆ – YEREVAN – ЕРЕВАН

2021

Տպագրվում է Երևանի պետական համալսարանի գիտական խորհրդի որոշմամբ

Համարը հրատարակության է երաշխավորել «Գիտական Արցախ» պարբերականի խմբագրական խորհուրդը

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Լախագահ՝ Արամ ՍԻՄՈՆՅԱՆ, ԵՊՀ հայագիտական հետազոտությունների ինստիտուտի տնօրեն,
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գլխավոր խմբագիր՝ Ավետիք ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Գլխավոր խմբագրի տեղակալ՝ Թեմինա ՄԱՐՈՒԹՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Անդամներ՝

Աննա ԱՍԱՏՐՅԱՆ, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Լենա ԱՄՐՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր (**Տառագոնա, Իսպանիա**)

Արծրուն ԱՎԱԳՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Հրանտ ԱՎԱԼԵՍՅԱՆ, հոգեբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Դավիթ ԲԱԲԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ

Վահրամ ԲԱԼԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Խաչիկ ԳԱԼՍՏՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Զուլիետա ԳՅՈՒԼԱՄԻՐՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Վլադիսլավ ԳՐՈՒՉԴԵՎ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (**Կոստորոմա, ՌԴ**)

Գևորգ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Արման ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Ալֆրեդ դե ՉԱՅԱՍ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (**Ժնև, Շվեյցարիա**)

Սեյրան ՉԱԶԱՐՅԱՆ, փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Մարեն ԺԵՅՄՈ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (**Օլջտին, Լեհաստան**)

Նատալյա ԿՈՎՎԵԼ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ (**Մինսկ, Բելառուս**)

Վալենտինա ԼԱՊԵՎԿԱ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (**Մոսկվա, ՌԴ**)

Օտտո ԼՈՒԻՏՅԵՐՅԱՆՆԻՍ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (**Համբուրգ, Գերմանիա**)

Ռուզաննա ՀԱԿՈԲՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ

Իրինա ՀԱՅՈՒԿ, փիլիսոփայական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ (**Լվով, Ուկրաինա**)

Նազիկ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Մուշեղ ՀՈՎԱՆԹՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գագիկ ԴԱԶԻՆՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Աշոտ ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Էդիկ ՄԻՆԱՍՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Կարեն ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ

Հայկ ՍԱՐԳՍՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Յուրի ՍՈՒՎԱՐՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Մաքսիմ ՎԱՍԻԿՎ, սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (**Դոնի Ռոստով, ՌԴ**)

Գարիկ ԶԵՆՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Տիգրան ԶՈՉԱՐՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գիտական Արցախ, № 1(8), 2021, Երևան, «ԱՐՑԱԽ» հրատարակչություն, 2021, 280 էջ:

«Գիտական Արցախ» պարբերականի 2021թ. 1-ին (8-րդ) համարի տպագրությանն աջակցել է «Hi-Am» բարեգործական հիմնադրամը:

EDITORIAL COUNCIL

Chairman: Aram SIMONYAN, Director of Institute for Armenian Studies of YSU, NAS RA Associate Member, Doctor of History, Professor

Editor-in-Chief: Avetik HARUTYUNYAN, Ph.D. in Law, Associate Professor

Deputy Editor-in-Chief: Tehmina MARUTYAN, Ph.D. in Philology, Associate Professor

Members:

Anna ASATRYAN, Doctor of Arts, Professor
Lena ASRYAN, Doctor of History (Tarragona, Spain)
Artsrun AVAGYAN, Doctor of Philology, Professor
Hrant AVANESYAN, Doctor of Psychology, Professor
David BABAYAN, Doctor of History, Associate Professor
Vahram BALAYAN, Doctor of History, Professor
Gevorg DANIELYAN, Doctor of Law, Professor
Khachik GALSTYAN, Doctor of Political Sciences, Professor
Gagik GHAZINYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Law, Professor
Vladislav GRUZDEV, Doctor of Law, Professor (Kostroma, Russia)
Julieta GYULAMIRYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ruzanna HAKOBYAN, Doctor of Law, Associate Professor
Nazik HARUTYUNYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Irina HAYUK, Ph.D. in Philosophy, Associate Professor (Lviv, Ukraine)
Mushegh HOVSEPYAN, Doctor of Philology, Professor
Garik KERYAN, Doctor of Political Sciences, Professor
Tigran KOCHARYAN, Doctor of Political Sciences, Professor
Natalia KOVKEL, Ph.D. in Law, Associate Professor (Minsk, Belarus)
Valentina LAPAEVA, Doctor of Law, Professor (Moscow, Russia)
Otto LUCHTERHANDT, Doctor of Law, Professor (Hamburg, Germany)
Ashot MARKOSYAN, Doctor of Economics, Professor
Edik MINASYAN, Doctor of History, Professor
Karen NERSISYAN, Ph.D. in Economics, Associate Professor
Hayk SARGSYAN, Doctor of Economics, Professor
Yuri SUVARYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Economics, Professor
Maksim VASKOV, Doctor of Sociology, Professor (Rostov-on-Don, Russia)
Arman YEGHIAZARYAN, Doctor of History, Professor
Seyran ZAKARYAN, Doctor of Philosophy, Professor
Alfred de ZAYAS, Doctor of Law, Professor (Geneva, Switzerland)
Marek ZEJMO, Doctor of Political Sciences, Professor (Olsztyn, Poland)

Scientific Artsakh, № 1(8), 2021, Yerevan, «ARTSAKH» Publishing House, 2021, 280 pages.

The publication of the 1st (8th) 2021 «Scientific Artsakh» journal was supported by «Hi-Am» Charity Foundation.

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Председатель: Арам СИМОНЯН, директор Института арменоведческих исследований ЕГУ, член-корреспондент НАН Республики Армения, доктор исторических наук, профессор

Главный редактор: Аветик АРУТЮНЯН, кандидат юридических наук, доцент

Заместитель главного редактора: Теймина МАРУТЯН, кандидат филологических наук, доцент

Члены:

Арцрун АВАГЯН, доктор филологических наук, профессор
Грант АВАНЕСЯН, доктор психологических наук, профессор
Рузанна АКОПЯН, доктор юридических наук, доцент
Назик АРУТЮНЯН, доктор педагогических наук, профессор
Анна АСАТРЯН, доктор искусствоведения, профессор
Лена АСРЯН, доктор исторических наук (Таррагона, Испания)
Давид БАБАЯН, доктор исторических наук, доцент
Ваграм БАЛАЯН, доктор исторических наук, профессор
Максим ВАСЬКОВ, доктор социологических наук, профессор (Ростов-на-Дону, Россия)
Хачик ГАЛСТЯН, доктор политических наук, профессор
Ирина ГАЮК, кандидат философских наук, доцент (Львов, Украина)
Владислав ГРУЗДЕВ, доктор юридических наук, профессор (Кострома, Россия)
Джюльетта ГЮЛАМИРЯН, доктор педагогических наук, профессор
Геворг ДАНИЕЛЯН, доктор юридических наук, профессор
Арман ЕГИАЗАРЯН, доктор исторических наук, профессор
Марек ЖЕЙМО, доктор политических наук, профессор (Ольштын, Польша)
Альфред де ЗАЙАС, доктор юридических наук, профессор (Женева, Швейцария)
Сейран ЗАКАРЯН, доктор философских наук, профессор
Гагик КАЗИНЯН, академик НАН РА, доктор юридических наук, профессор
Гарик КЕРЯН, доктор политических наук, профессор
Наталья КОВКЕЛЬ, кандидат юридических наук, доцент (Минск, Беларусь)
Тигран КОЧАРЯН, доктор политических наук, профессор
Валентина ЛАПАЕВА, доктор юридических наук, профессор (Москва, Россия)
Отто ЛЮХТЕРХАНДТ, доктор юридических наук, профессор (Гамбург, Германия)
Ашот МАРКОСЯН, доктор экономических наук, профессор
Эдик МИНАСЯН, доктор исторических наук, профессор
Карен НЕРСИСЯН, кандидат экономических наук, доцент
Мушег ОВСЕПЯН, доктор филологических наук, профессор
Гайк САРГСЯН, доктор экономических наук, профессор
Юрий СУВАРЯН, академик НАН РА, доктор экономических наук, профессор

Научный Арцах, № 1(8), 2021, Ереван, Издательство «АРЦАХ», 2021, 280 страниц.

Публикация 1(8) номера 2021 года журнала «Научный Арцах» была осуществлена при содействии благотворительного фонда «Hi-Am».

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ * CONTENTS * СОДЕРЖАНИЕ**ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ, HISTORY, ИСТОРИЯ**

- Գևորգ Ստեփանյան.** Հայերի էթնիկ զտումների և ցեղասպանական քաղաքականության իրագործման փուլերն Արևելյան Այսրկովկասում (XI-XX դդ.) (Մաս 1).....9
Gevorg Stepanyan. The Stages of Implementation of the Policy of Ethnic Cleansing and Genocide of Armenians in the Eastern Cis-Caucasus (11th-20th cc.) (Part 1)
Геворг Степанян. Этапы осуществления этнических чисток армян и геноцидальной политики в Восточном Закавказье (XI-XX вв.) (Часть 1)

**ՔԱՂԱՔԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ, ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
 POLITICAL SCIENCE, INTERNATIONAL RELATIONS
 ПОЛИТОЛОГИЯ, МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ**

- Կատերինա Ալթունյան.** Համայնքների խոշորացումը Հայաստանի Հանրապետության տեղական ինքնակառավարման համակարգում. դրական և բացասական կողմերի վերլուծություն.....35
Katerina Altunyan. Enlargment of Communities in the Local Self-Government System of the Republic of Armenia: Analysis of Positive and Negative Outcomes
Катерина Алтунян. Увеличение общин в системе местного самоуправления Республики Армения: анализ положительных и негативных сторон

- Անժելա Էլիբեգովա.** Հայերի ջարդերը Սումգայիթում 1988 թվականին՝ որպես Ադրբեջանում հակահայկական քարոզչության գործոն.....47
Anzhela Elibegova. Armenians Pogrom in Sumgait in 1988 as a Factor of Anti-Armenian Propaganda in Azerbaijan
Анжела Элибегова. Погромы армян в Сумгаите в 1988 г. как фактор антиармянской пропаганды в Азербайджане

- Արտակ Հարությունյան.** Պետության ռազմական անվտանգության ներուժը. ետությունը, կառուցվածքը և առանձնահատկությունները.....54
Artak Harutyunyan. The Potential of Military Security of the State: Essence, Structure and Features
Артак Арутюнян. Потенциал военной безопасности государства: сущность, структура и особенности

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ, JURISPRUDENCE, ЮРИСПРУДЕНЦИЯ

- Արթուր Դամբարյան.** Իրավունքի և օրենքի կոլիզիաները իրավունքի փիլիսոփայությունում.....64
Artur Ghambaryan. Collisions of Law and Justice in the Philosophy of Law
Артур Гамбарян. Коллизии права и закона в философии права

- Տիգրան Մարկոսյան, Անահիտ Սանթրոսյան.** Եվրասիական տնտեսական միության մարմինների նորմատիվ իրավական ակտերի կիրառման հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում.....86
Tigran Markosyan, Anahit Santrosyan. Issues Pertaning to the Application of Normative Legal Acts of the Eurasian Economic Union Bodies in the Republic of Armenia
Тигран Маркосян, Анаит Сантросян. Проблемы применения нормативных правовых актов органов Евразийского экономического союза в Республике Армения

**ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ
ՆՈՐՄԱՏԻՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ***

ՀՏԴ 341.17

DOI: [10.52063/25792652-2021.1-86](https://doi.org/10.52063/25792652-2021.1-86)

ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ

*ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի ուսանողական իրավաբանական
խորհրդատվության կենտրոնի դասախոս-կոորդինատոր,
ՀՀ տնտեսական մրցակցության պաշտպանության
պետական հանձնաժողովի անդամ,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու,
բ. Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն
tigranmarkosyan@ysu.am*

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՆԹՐՈՍՅԱՆ

*ՀՀ տնտեսական մրցակցության պաշտպանության պետական
հանձնաժողովի իրավաբանական վարչության օրենսդրության
վերլուծության և իրավական ապահովման բաժնի պետ,
բ. Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն
santrosyananahit@gmail.com*

Հոդվածի նպատակն է ուսումնասիրել ու վերլուծել Եվրասիական տնտեսական միության մարմինների նորմատիվ իրավական ակտերի՝ Հայաստանի Հանրապետությունում կիրառման հիմնահարցերը: Հետազոտության ընթացքում խնդիր է դրվել ներկայացնել ԵԱՏՄ իրավունքի աղբյուրները և ԵԱՏՄ մարմինների նորմատիվ իրավական ակտերի տեղը դրանց շարքում, վեր հանել ԵԱՏՄ մարմինների նորմատիվ իրավական ակտերի կիրառելիության վերաբերյալ միջազգային իրավական պահանջները և դրանց բովանդակությունը, պարզել Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության մեջ առկա կարգավորումների համարժեքությունը, ինչպես նաև ձևակերպել համապատասխան լուծումների ներդրմանն ուղղված որոշակի առաջարկություններ:

Հետազոտության ընթացքում կիրառվել են ինչպես համագիտական (անալիզ, սինթեզ), այնպես էլ հատուկ (իրավահամեմատական, համակարգակառուցվածքային, վիճակագրական) մեթոդներ:

Հետազոտության արդյունքում հեղինակները հանգել են հետևության, որ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությունը չի նախատեսում ԵԱՏՄ մարմինների ակտերի կատարման ընթացակարգ, իսկ դրանց կիրառումը ապահովող գործիքակազմն ունի կատարելագործման կարիք: Միևնույն ժամանակ հեղինակները կարծում են, որ Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական կարգավորումները վերպետական միջազգային կազմակերպություններին առնչվող որոշ հարցերով ենթակա են բարեփոխման:

Հիմնաբառեր՝ վերազգային իրավունք, վերպետական մարմին, իրավունքի իրացում, անմիջական կիրառում, միջազգային կազմակերպության մարմինների որոշումների կատարում:

* Հոդվածը ներկայացվել է 01.03.2021թ., գրախոսվել՝ 06.03.2021թ., տպագրության ընդունվել՝ 30.03.2021թ.:

Ներածություն

Միջազգային արդի զարգացումները հանգեցրել են նրան, որ պետությունները տարբեր ոլորտներում գնում են առավել խորը, փոխշահավետ գործակցության: Տնտեսական հարաբերությունների ոլորտում այդպիսի գործակցության դրսևորում է միջազգային տնտեսական ինտեգրացիան, որը, ի թիվս այլնի, միտված է ապրանքների, ծառայությունների, կապիտալի և աշխատուժի ազատ տեղաշարժի խոչընդոտների վերացմանը²³⁰: Ընդ որում, միջազգային տնտեսական ինտեգրացիայի առավել խորթային ձև է դիտարկվում տնտեսական ինտեգրացիոն միությունը, որը բնութագրվում է միասնական շուկայի ձևավորման նպատակով²³¹:

Ինտեգրացիոն գործընթացներն ունեն կարևոր նշանակություն ոչ միայն պետության, այլև իրավունքի զարգացման համար: Միևնույն ժամանակ պակաս կարևոր չէ իրավունքի նշանակությունը հենց ինտեգրացիայի համար, քանի որ առանց գործուն ինտեգրացիոն իրավունքի անհնար է ինտեգրացիայի խնդիրների ու նպատակների կենսագործումը²³²: Դա է պատճառը, որ ինտեգրացիոն գործընթացների կարևորագույն բաղադրատարր է դիտարկվում նաև ինքնուրույն իրավական համակարգի ստեղծումը:

Ներկայումս տնտեսական ինտեգրացիոն գործընթաց իրականացվում է նաև հետխորհրդային տարածաշրջանում: Մասնավորապես, «Եվրասիական տնտեսական միության մասին» 2014 թվականի մայիսի 29-ի պայմանագրով²³³ (այսուհետ նաև՝ Պայմանագիր) որպես տարածաշրջանային տնտեսական ինտեգրման միջազգային կազմակերպություն հիմնադրվել է Եվրասիական տնտեսական միությունը (այսուհետ նաև՝ ԵԱՏՄ), որի գործունեության նպատակներից է ապրանքների, ծառայությունների, կապիտալի և աշխատանքային ռեսուրսների միասնական շուկայի ստեղծումը: ԵԱՏՄ հիմնադրմամբ սկիզբ է դրվել նոր իրավական համակարգի՝ ԵԱՏՄ իրավունքի գոյությանը, որում ներառվում են նաև ԵԱՏՄ-ի մարմինների ակտերը: Այլ կերպ ասած՝ ԵԱՏՄ-ն օժտված է ինտեգրացիոն իրավաստեղծ գործունեություն իրականացնելու իրավասությամբ²³⁴:

Հարկ է նշել, որ Հայաստանի Հանրապետությունը ևս միացել է ԵԱՏՄ-ին²³⁵ և այս հանգամանքով պայմանավորված՝ ներպետական իրավական համակարգում ԵԱՏՄ մարմինների նորմատիվ իրավական ակտերի դերի ու կիրառության հետ կապված հարցերը ստացել են գիտագործնական մեծ կարևորություն և պահանջում են համապարփակ մոտեցումների ձևավորում:

Եվրասիական տնտեսական միության իրավունքի ընդհանուր բնութագիրը

Եվրասիական տնտեսական միության իրավունքի աղբյուրները սահմանված են Պայմանագրի 6-րդ հոդվածում, որի հիման վրա դրանք կարելի է բաժանել երկու խմբի՝ միջազգային պայմանագրեր և ԵԱՏՄ մարմինների ակտեր²³⁶:

²³⁰ Տե՛ս **Гончаренко М.А., Хомякова Л.И.**, Евразийская интеграция: перспективы развития // Экономика. Налоги. Право, 2016, №4, С. 103-104:

²³¹ Տե՛ս **Кудряшов В.С.**, Международная экономическая интеграция: теоретические аспекты и мировая практика // Ученые записки Тамбовского отделения РoСМУ, 2019, С. 80-81:

²³² Տե՛ս **Энтин М.Л.**, ПРАВО Европейского Союза. НОВЫЙ ЭТАП ЭВОЛЮЦИИ: 2009–2017 годы. – М.: Изд-во «Аксиом», 2009, С. 175:

²³³ Ուժի մեջ է մտել 02.01.2015թ.: Տե՛ս ՀՀՊՏ 2015.01.21/3(1092) Հոդ.24:

²³⁴ Տե՛ս **Капустин А.Я.**, Право Евразийского экономического Союза: международноправовой дискурс // Журнал российского права, 2015, С. 61:

²³⁵ Տե՛ս ՀՀՊՏ 2015.01.21/3(1092) Հոդ. 54:

²³⁶ Տե՛ս **Соколова Н.А.**, Евразийский экономический Союз: правовая природа и природа права // Lex Russica, Право, 2017, С. 53:

ԵԱՏՍ իրավունքի միջազգային պայմանագրային բազան իր հերթին միատարր չէ: Այն ընդգրկում է միջազգային պայմանագրերի երեք տեսակ՝ Պայմանագիրը, ԵԱՏՍ շրջանակներում կնքված պայմանագրերը և երրորդ կողմի հետ ԵԱՏՍ կնքած պայմանագրերը: Ընդ որում, Պայմանագրի 6-րդ հոդվածից բխում է, որ ԵԱՏՍ իրավունքի աղբյուրների շարքում Պայմանագիրն ունի բարձրագույն իրավաբանական ուժ, որին հաջորդում են ԵԱՏՍ շրջանակներում կնքվող պայմանագրերը, իսկ երրորդ կողմի հետ ԵԱՏՍ կնքած պայմանագրերը պետք է համապատասխանեն նախորդ երկուսին:

ԵԱՏՍ շրջանակներում ինտեգրացիոն իրավական գործիքների կազմում ուրույն տեղ է զբաղեցնում ԵԱՏՍ իրավունքի աղբյուրների երկրորդ խումբը՝ ԵԱՏՍ մարմինների ակտերը, քանի որ դրանցում արտահայտվում են ԵԱՏՍ ինտեգրացիոն գործընթացի առանձնահատկությունները²³⁷: Այսպես, Պայմանագրի 2-րդ հոդվածով ամրագրված են ԵԱՏՍ մարմինների երկու տեսակի ակտեր՝ «կարգադրություն», որը ԵԱՏՍ մարմինների կողմից ընդունվող կազմակերպակարգադրական ակտն է, և «որոշում», որը ԵԱՏՍ մարմինների կողմից ընդունվող, նորմատիվ իրավական բնույթի դրույթներ պարունակող ակտն է:

Պայմանագիրը նման ակտեր ընդունելու իրավասություն վերապահել է Եվրասիական տնտեսական բարձրագույն խորհրդին, Եվրասիական միջկառավարական խորհրդին և Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովին՝ պայմանով, որ դրանք ընդունվեն Պայմանագրով ու ԵԱՏՍ շրջանակներում կնքվող միջազգային պայմանագրերով նախատեսված իրենց լիազորությունների շրջանակներում (հոդվ. 6, մաս 1): Ընդ որում, ԵԱՏՍ մարմինների որոշումները և կարգադրությունները չպետք է հակասեն Պայմանագրին և ԵԱՏՍ շրջանակներում կնքվող միջազգային պայմանագրերին, իսկ միմյանց հակասելու դեպքում գերակայում են Եվրասիական տնտեսական բարձրագույն խորհրդի, այնուհետև Եվրասիական միջկառավարական խորհրդի ակտերը:

Գոյություն ունի ԵԱՏՍ մարմինների կողմից ընդունվող ակտերի երրորդ խումբը՝ «առաջարկությունը», որը չունի պարտադիր բնույթ և դրանով պայմանավորված՝ ԵԱՏՍ իրավունքի համակարգից դուրս է²³⁸:

Շարադրվածի համատեքստում հատկապես հետաքրքրական են ԵԱՏՍ մարմինների որոշումների հետ կապված հարցերը, քանի որ, ինչպես նշվեց, դրանք ունեն նորմատիվ բնույթ: Այս առումով Պայմանագիրը տարբերակված մոտեցում է ցուցաբերել դրանց կիրառելիության հարցի կապակցությամբ: Մասնավորապես, Պայմանագիրը սահմանում է, որ Եվրասիական տնտեսական բարձրագույն խորհրդի և Եվրասիական միջկառավարական խորհրդի որոշումները ենթակա են անդամ պետությունների կողմից դրանց ազգային օրենսդրությամբ նախատեսված կարգով կատարման: Այլ կերպ ասած՝ չնայած այս մարմինների ակտերի նորմատիվ բնույթին, դրանք Պայմանագրի մակարդակում չունեն անմիջական կիրառություն և այդ հարցում անդամ պետությունների ներպետական ընթացակարգերը ունեն որոշիչ դերակատարում:

Բոլորովին այլ իրավիճակ է Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի որոշումների դեպքում: Պայմանագրի 1-ին հավելվածի 13-րդ կետով սահմանվում է, որ Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի կողմից ընդունվող որոշումներն ունեն նորմատիվ իրավական բնույթ, պարտադիր են անդամ պետությունների համար և ենթակա են անմիջական կիրառության անդամ պետությունների տարածքներում:

²³⁷ St'u Пименова О.И., Правовая интеграция в Европейском союзе и Евразийском экономическом союзе: сравнительный анализ // Вестник международных организаций: образование, наука, новая экономика, Право, 2019, С. 84:

²³⁸ St'u Довгань Е.Ф., Мокосеева М.А., Правовые проблемы функционирования евразийского экономического союза // Вестник Марийского государственного университета. Серия «Исторические науки. Юридические науки». 2018, Т. 4, №4, С. 78-79:

Պայմանագրի նույն հավելվածում սահմանվում են նաև Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի որոշումների ուժի մեջ մտնելու, ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց կարգավիճակի վատթարացման դեպքում դրանց հետադարձ ուժի արգելքի և այլ հարցեր: Բացի այդ, Պայմանագրի 52-րդ հոդվածի 2-րդ մասը նախատեսում է ԵԱՏՄ տեխնիկական կանոնակարգերի՝ ԵԱՏՄ տարածքում ուղղակի գործողության պահանջ, իսկ Պայմանագրի 51-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետը ԵԱՏՄ շրջանակներում տեխնիկական կանոնակարգման հիմքում դրել է տեխնիկական կանոնակարգերի անդամ պետություններում առանց բացառումների կիրառման և կատարման սկզբունքը:

Ստացվում է, որ ի տարբերություն ԵԱՏՄ մյուս մարմինների՝ Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի որոշումներով ԵԱՏՄ անդամ պետությունների ֆիզիկական ու իրավաբանական անձանց համար կարող են սահմանվել վարքագծի պարտադիր կանոններ, որոնք ենթակա են անդամ պետություններում անմիջական կիրառության: Այս հանգամանքը Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի ակտերին հաղորդում է վերազգային իրավունքի աղբյուրին բնորոշ հատկանիշներ²³⁹:

Վերազգային իրավաստեղծման իրավասությունն իր հերթին կանխորոշում է Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի և ԵԱՏՄ բնույթը, քանի որ ուղղահայաց հարաբերությունների, այսինքն՝ կազմակերպության անդամ պետությունների ներսում ֆիզիկական ու իրավաբանական անձանց համար իրավական նորմեր սահմանելու իրավասությունը դուրս է ավանդական միջազգային կազմակերպությունների գործունեության շրջանակներից և ենթադրում է անդամ պետությունների կողմից որոշակի հարցերով սուվերենության փոխանցում: Դրանով է բացատրվում այն իրողությունը, որ Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովը, իսկ որոշ դեպքերում՝ ԵԱՏՄ, համապատասխանաբար դիտարկվում են որպես վերազգային մարմին²⁴⁰ և կազմակերպություն²⁴¹: Ըստ որում, ԵԱՏՄ վերազգային եությունը ածանցվում է Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի բնույթից, որն ըստ եության գտնվում է ԵԱՏՄ մարմինների աստիճանակարգի ամենացածր օղակում²⁴²:

Վերոնշյալի լույսի ներքո ուշագրավ է ԱՊՀ տնտեսական դատարանի 2006 թվականի մարտի 10-ի «2000 թվականի հոկտեմբերի 10-ի Եվրասիական տնտեսական համագործակցության»²⁴³ հիմնադրման պայմանագրի մեկնաբանման մասին» որոշումը, որում դատարանը նշել է, որ միջազգային կազմակերպությանը վերաբերական գործառնություններով օժտելու դեպքում նրա ակտերը ունենում են հետևյալ առանձնահատկությունները.

1. վերաբերական մարմնի իրավական ակտերն ունեն անմիջական գործողություն. այդ ակտերը անդամ երկրներում համարվում են ներպետական օրենսդրության մաս և չեն պահանջում անդամ պետությունների կողմից այդ ակտերին համաձայնություն տալու ընթացակարգի սահմանում,

²³⁹ Տե՛ս **Чиркин В.Е.**, Наднациональное право: основные особенности // Журнал российского права, 2017, С. 135-137:

²⁴⁰ Տե՛ս, օրինակ՝ **Пименова О.И.**, Правовая интеграция в Европейском союзе и Евразийском экономическом союзе: сравнительный анализ // Вестник международных организаций: образование, наука, новая экономика, Право, 2019, С. 83:

²⁴¹ Տե՛ս, օրինակ՝ **Нешатаева Т.Н.**, Интеграция и наднационализм // Вестник Пермского университета. Юридические науки, 2014, 2 (24), С. 245:

²⁴² Տե՛ս **Назарова О. В.**, Участие Республики Беларусь в Евразийском экономическом союзе: конституционно-правовая оценка // Журнал Белорусского государственного университета. Право, 2017, № 2., С. 25:

²⁴³ Եվրասիական տնտեսական համագործակցությունը (Եվրասիական տնտեսական համագործակցության) հիմնադրվել է 2000 թվականի հոկտեմբերի 10-ին՝ միավորելով նախկին ԽՍՀՄ մի շարք պետությունների և դադարել է գործել Եվրասիական տնտեսական միության ստեղծման արդյունքում:

2. իրավակիրառ պրակտիկայում կոլիզիաների առաջացման դեպքում վերաբեռնված մարմնի իրավական ակտերով ամրագրված նորմերն ունեն առաջնահերթություն ներաբեռնված իրավական նորմերի նկատմամբ,

3. վերաբեռնված մարմնի իրավական ակտերն ուղղակիորեն իրավունքներ և պարտականություններ են առաջացում բոլոր անդամ պետությունների ինչպես պետական մարմինների, այնպես էլ իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց համար,

4. անդամ պետությունների դատարանների կողմից վեճերի լուծման դեպքում վերաբեռնված մարմնի իրավական ակտերը կիրառվում են ուղղակիորեն՝ հաշվի առնելով վերաբեռնված մարմնի իրավասու մարմնի (վերաբեռնված դատարանի) կողմից տվյալ իրավական ակտի մեկնաբանությունը²⁴⁴:

Նշալ որոշմամբ արձանագրվել է, որ Եվրասիական տնտեսական համագործակցությունը չի համարվում վերաբեռնված միություն, որի պատճառներից էր նաև այն, որ «Եվրասիական տնտեսական համագործակցության հիմնադրման մասին» պայմանագրի 14-րդ հոդվածի համաձայն՝ համագործակցության մարմինների որոշումները Պայմանավորվող Կողմերը կատարում են ազգային օրենսդրությանը համապատասխան՝ անհրաժեշտ ազգային նորմատիվ իրավական ակտեր ընդունելու միջոցով:

Հարկ է նշել, որ ԵԱՏՄ վերաբեռնված բնույթը և նրա իրավունքի՝ վերազգային լինելու հանգամանքներն իրենց արտացոլումն են գտել նաև Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական արդարադատության ակտերում: Մասնավորապես Սահմանադրական դատարանը, քննության առնելով Պայմանագրում և ԵԱՏՄ մաքսային օրենսգրքի մասին պայմանագրում ամրագրված պարտավորությունների սահմանադրականության հարցերը, իր վերլուծություններն իրականացրել է նաև «վերազգային իրավունքի աղբյուր» և «վերաբեռնված մարմին» հասկացությունների համատեքստում²⁴⁵:

Այսպիսով՝ կարելի է եզրակացնել, որ ԵԱՏՄ իրավունքն ինքնուրույն համակարգ է, որն ունի երկակի բնույթ, քանի որ դրան բնութագրական են ինչպես միջազգային, այնպես էլ վերազգային իրավունքի հատկանիշները:

ԵԱՏՄ մարմինների նորմատիվ իրավական ակտերի կատարման և անմիջական կիրառության պահանջների իրացումը Հայաստանի Հանրապետությունում

Ցանկացած ինտեգրացիոն գործընթացի հաջողությունը և շարունակականությունը մեծապես կախված են դրա շրջանակներում ստեղծված իրավանորմերի կիրառման գործունե մեխանիզմների առկայությունից²⁴⁶: Այս առումով կարևորվում է այն կառուցակարգային ու ընթացակարգային նախադրյալների դիտարկումը, որոնք ապահովում են կամ պետք է ապահովեն ԵԱՏՄ մարմինների նորմատիվ իրավական ակտերի իրացումը Հայաստանի Հանրապետությունում:

²⁴⁴ Ст'ю Консультативное заключение Экономического Суда СНГ от 10 марта 2006 г. № 01-1/3-05 «О толковании Договора об учреждении Евразийского Экономического Сообщества от 10 октября 2000 года» // Информационно-правовая система нормативных правовых актов Республики Казахстан «Әділет»:

²⁴⁵ Ст'ю Սահմանադրական դատարանի 14.11.2014թ. թիվ ՍԴՌ-1175 և 10.10.2017թ. թիվ ՍԴՌ-1381 որոշումները:

²⁴⁶ Ст'ю Սարգսյան Ա., Եվրասիական տնտեսական միության իրավանորմերի կիրառման արդի հիմնախնդիրները, // ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու (գլխ. խմբ.՝ Գ.Ս. Ղազինյան), Ե., ԵՊՀ իրատ., 2019, էջ 454:

Այս հարցի կարգավորմանը նվիրված էր «Միջազգային պայմանագրերի մասին» Նախորդ օրենքի²⁴⁷ 55-րդ հոդվածը, որի 2-րդ մասն արձանագրում էր, որ միջազգային կազմակերպության մարմնի որոշումը միջազգային պայմանագիր չի համարվում, իսկ նույն հոդվածի մյուս մասերը նախատեսում էին այդ որոշման կատարման նպատակով պատասխանատու մարմնի կողմից համապատասխան նորմատիվ իրավական ակտի ընդունման ընթացակարգ նախաձեռնելու պահանջ:

«Միջազգային պայմանագրերի մասին» գործող օրենքում²⁴⁸ միջազգային կազմակերպության մարմինների որոշումների մասին դրույթներ առհասարակ տեղ չգտան և միակ վերաբերելի կարգավորումը ներկայումս առկա է «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» օրենքի²⁴⁹ 24-րդ հոդվածում, որը սահմանում է միայն Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի կողմից նորմատիվ իրավական բնույթի ակտերի ընդունումից հետո, կախված այդ ակտով կարգավորվող հարաբերությունների բնույթից, օրենսդրական նախաձեռնությամբ հանդես գալու կամ իր նորմատիվ ակտով Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի ակտը գործողության մեջ դնելու Կառավարության պարտականությունը:

Իհարկե, վկայակոչվածն ամենևին չի ենթադրում միջազգային կազմակերպությունների մարմինների կատարման ենթակա որոշումների չկատարման հնարավորություն: Ասվածն ուղղակիորեն բխում է «Միջազգային պայմանագրերի իրավունքի մասին» Վիեննայի կոնվենցիայի²⁵⁰ 26-րդ և 27-րդ հոդվածներից, որոնցից առաջինը ամրագրում է, որ յուրաքանչյուր գործող պայմանագիր պարտադիր է դրա մասնակիցների համար և պետք է նրանց կողմից բարեխղճորեն կատարվի («pacta sunt servanda» սկզբունք), իսկ մյուսի համաձայն՝ մասնակիցը որպես պայմանագիրը չկատարելու արդարացման պատճառաբանություն չի սկող վկայակոչել իր ներքին իրավունքի դրույթները: Ընդ որում, «pacta sunt servanda» սկզբունքն իր արտացոլումն է գտել նաև «Միջազգային պայմանագրերի մասին» օրենքի 18-րդ հոդվածում:

Այնուամենայնիվ, ակնհայտ է, որ միջազգային, այդ թվում՝ վերաբնական կազմակերպությունների մարմինների որոշումների կատարման կարգավորումը ներառական մակարդակում որոշակիություն կհաղորդի այս գործընթացին և կնպաստի նաև Եվրասիական տնտեսական բարձրագույն խորհրդի և Եվրասիական միջկառավարական խորհրդի որոշումների կատարման գործընթացի արդյունավետության բարձրացմանը:

Միևնույն ժամանակ, հարկ է հատկապես անդրադառնալ Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի որոշումների՝ գործողության մեջ դնելու վերաբերյալ կարգավորումներին՝ առաջին հերթին դրանց՝ Պայմանագրի դրույթներին համապատասխանության համատեքստում:

Ինչպես նշվեց, Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի նորմատիվ իրավական բնույթի որոշումները պարտադիր են անդամ պետությունների համար և նրանց տարածքներում ենթակա են անմիջական կիրառության: Այսինքն՝ այստեղ խոսքը ոչ թե դրանց կատարման, այլ անմիջական կիրառության մասին է:

Հայտնի է, որ իրավունքի տեսության մեջ իրավունքի կատարումը և կիրառումն իրավունքի իրացման ինքնուրույն ձևեր են: Այսպես՝ իրավական նորմի կատարումը

²⁴⁷ Ընդունվել է 22.02.2007թ.: Ուժը կորցրել է 09.04.2018թ.: Տե՛ս ՀՀԳՏ 2007.04.11/19(543) Հոդ.452:

²⁴⁸ Ընդունվել է 23.03.2018թ.: Ուժի մեջ է մտել 09.04.2018թ.: Տե՛ս ՀՀԳՏ 2018.03.29/24(1382) Հոդ.406:

²⁴⁹ Ընդունվել է 21.03.2018թ.: Ուժի մեջ է մտել 07.04.2018թ.: Տե՛ս ՀՀԳՏ 2018.03.28/23(1381) Հոդ.373:

²⁵⁰ Ընդունվել է 23.05.1969թ.: Հայաստանի Հանրապետության համար ուժի մեջ է մտել 16.06.2005թ.:

ենթադրում է իրավունքի սուբյեկտների կողմից իրենց իրավունքների ու պարտականությունների իրագործման համար համապատասխան ակտիվ իրավաչափ գործողությունների կատարում²⁵¹: Ի տարբերություն կատարման՝ իրավունքի նորմի կիրառումը հանրային իշխանության մարմինների միջամտությունն է դրա պահանջների կենսագործման հարցում: Այսինքն՝ իրավական նորմի կիրառումը դրա անհատականացումն է կյանքի կոնկրետ իրավիճակում, կոնկրետ սուբյեկտի նկատմամբ դրա համար լիազորված սուբյեկտների կողմից և սահմանված ընթացակարգերի պահպանմամբ²⁵²: Ընդ որում, իրավական նորմի կիրառման նախադրյալ է դրա գործողության մեջ լինելը, այլ կերպ ասած՝ հասցեատերերի նկատմամբ ուղղակի ազդեցություն ունենալը:

Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի որոշումների անմիջական կիրառության հարցի տեսանկյունից հետաքրքրական է Եվրոպական միության կանոնակարգերի վերաբերյալ փորձը, քանի որ դրանք ուժի մեջ մտնելուն պես անմիջականորեն կիրառվում են Եվրոպական միության բոլոր անդամ պետությունների կողմից՝ առանց ազգային օրենսդրության մեջ համապատասխան ինկորպորացիաներ անելու²⁵³: Այսպես՝ Եվրոպական միության արդարադատության դատարանը, թիվ 39/72 գործով 1973 թվականի փետրվարի 7-ի կայացրած վճռում անդարձառնալով ուղղակի կիրառության (direct applicability) և ուղղակի ազդեցության (direct effect) հարցերին, նշել է, որ իմպլեմենտացիոն բոլոր մեթոդները հակասում են կանոնակարգի իրավական բնույթին, քանի որ իմպլեմենտացիայի արդյունքում կարող են ակտի անմիջական կիրառության համար առաջանալ խոչընդոտներ և խայթարել դրանց միաժամանակյա և միասնական կիրառումը միության ամբողջ տարածքում²⁵⁴:

Նման պայմաններում հիմնավոր է թվում մասնագիտական գրականության մեջ արտահայտված այն մտտեցումը, ըստ որի՝ բացակայում է ներպետական մակարդակում Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի որոշումների կիրառման նպատակով որևէ ակտի ընդունման անհրաժեշտությունը²⁵⁵: Յետևաբար, պետք է արձանագրել, որ այդ ակտերի անմիջական կիրառության կապակցությամբ Հայաստանի Հանրապետության Պայմանագրով ստանձնած պարտավորության բովանդակությունից ուղղակիորեն բխում է առանց ներպետական որևէ ընթացակարգի իրականացման՝ դրանց համապատասխան իրավափոփոխությունների նկատմամբ իրավասու մարմինների կողմից կիրառման պահանջը: Այլ կերպ ասած՝ «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» օրենքի 24-րդ հոդվածը համահունչ չէ Պայմանագրի դրույթներին²⁵⁶:

²⁵¹ Տե՛ս **Ներսեսյանց Վ.Ս.**, Իրավունքի և պետության տեսություն, Ե., Նաիրի 2001, էջ 244:

²⁵² Տե՛ս **Պողոսյան Վ., Սարգսյան Ն.**, Սահմանադրության անմիջական գործողությունը և նորմերի կիրառման աստիճանակարգությունը սահմանադրության գերակայության համատեքստում, մաս 2, «Պետություն և իրավունք», Ե., 2020, թիվ 2 (87), էջ:

²⁵³ Տե՛ս Applying EU Law (հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/applying-eu-law_en, 13.02.2021թ. դրությամբ):

²⁵⁴ Տե՛ս Judgment of the European Court of 7 February 1973. - Commission of the European Communities v Italian Republic. - Premiums for slaughtering cows. - Case 39-72. (հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61972CJ0039>, 13.02.2021թ. դրությամբ):

²⁵⁵ Տե՛ս **Исполинов А.С.**, Приоритет, прямое действие и прямой эффект норм права Евразийского экономического союза // Журнал международного права и международных отношений. 2017. № 1-2 (80-81), (հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <http://evolutio.info/ru/journal-menu/2017-1-2/2017-1-2-ispolinov>, 12.02.2021թ. դրությամբ):

²⁵⁶ Այս ինչորի լուծմանն է ուղղված «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի նախագիծը (հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://www.e-draft.am/projects/2496/about>, 12.02.2021թ. դրությամբ):

Այդուհանդերձ, այս հարցի քննարկումը միայն Պայմանագրի շրջանակներում բավարար չէ, քանի որ անհրաժեշտ է նկատի ունենալ նաև սահմանադրական կարգավորումները²⁵⁷: Այս հանգամանքը շեշտադրվել է նաև Սահմանադրական դատարանի 14.11.2014թ. թիվ ՍԴՈ-1175 և 10.10.2017թ. թիվ ՍԴՈ-1381 որոշումներում, որոնց համաձայն՝ վերաբերյալ մարմինների որոշումների գործողությունը հնարավոր է միայն Սահմանադրությանը²⁵⁸ համապատասխանության շրջանակներում:

Նշյալ համատեքստում հարցը դիտարկելիս առաջին հերթին մտահոգության առիթ է տալիս այն հարցը, թե ինչպիսի տեղ են զբաղեցնում վերաբերյալ միջազգային կազմակերպությունների նորմատիվ իրավական ակտերը ներառյալ նորմատիվ իրավական ակտերի համակարգում: Խոսքն այն մասին է, որ Սահմանադրության 5-րդ հոդվածը նախատեսում է նորմատիվ իրավական ակտերի սպառնալից շրջանակ (Սահմանադրություն, սահմանադրական օրենք, օրենք և ենթաօրենսդրական ակտ) և դրանց որոշակի աստիճանակարգություն: Արդյունքում Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի որոշումների անմիջական կիրառության դեպքում դրանք դուրս կլինեն այս ցանկից, ինչպես նաև պարզ չի լինի այդ ակտերի տեղը նորմատիվ իրավական ակտերի աստիճանակարգությունում:

Քննարկվող հարցադրումը մյուս կողմից որոշակի աղերսներ ունի Սահմանադրության 1-ին և 2-րդ անփոփոխելի հոդվածների հետ: Մասնավորապես այն առումով, թե որքանով են Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի կողմից Հայաստանի Հանրապետության տարածքում անմիջական կիրառություն ենթադրող որոշումները համատեղելի ինքնիշխանության, ինչպես նաև ժողովրդի իշխանության իրացման միջոցների հետ:

Այս կապակցությամբ 2005թ. խմբագրությամբ Սահմանադրության համատեքստում հնչել է տեսակետ առ այն, որ անհնար է որևէ վերազգային մարմին ընդունի Հայաստանի Հանրապետության տարածքում պարտադիր ուժ ունեցող իրավանորմեր, քանի որ Սահմանադրությունը հստակ նախատեսում է, որ այդպիսի նորմեր ընդունում են բացառապես Սահմանադրությամբ նախատեսված պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինները ու պաշտոնատար անձինք: Ավելին, Հայաստանի Հանրապետության լիիրավ անդամակցությունը որևէ քաղաքական ու տնտեսական միավորմանը, որը կնախատեսի այնպիսի վերազգային մարմնի գոյություն, ինչը կարող է ընդունել պարտադիր ուժ ունեցող իրավական նորմեր նրա տարածքում, հակասահմանադրական է²⁵⁹:

Մինչդեռ գործող խմբագրությամբ Սահմանադրությունը առանձին դրույթով՝ 205-րդ հոդվածով արդեն նախատեսում է Հայաստանի Հանրապետության վերաբերյալ միջազգային կազմակերպությանը անդամակցության հնարավորություն: Ընդ որում, սահմանադիրը այս հնարավորության իրացման միակ ձև է դիտարկել հանրաքվեն, որը Սահմանադրության 2-րդ հոդվածի ուժով ժողովրդի կողմից իր իշխանության իրականացման միջոց է:

²⁵⁷ Տե՛ս **Морозов А.Н.**, Реализация международных обязательств, принятых государствами-членами в рамках Евразийского экономического союза // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения, Право, 2017, С. 115:

²⁵⁸ Ընդունվել է 05.07.1995թ.: 06.12.2015թ. շարադրվել է նոր խմբագրությամբ: Տե՛ս ՀՀԳՏ 2015.12.21/Յատուկ թողարկում Հոդ. 1118:

²⁵⁹ Տե՛ս **Ղազիկյան Ա.**, Վերաբերյալ ինտեգրացիոն միավորումներին անդամակցելու սահմանադրաիրավական հիմնախնդիրները // ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու (գլխ. խմբ.՝ Գ.Ս. Ղազիկյան), Ե., ԵՊՀ իրատ., 2016, էջ 303:

Վկայակոչված դրույթների, վերազգային իրավունքի և վերպետական միջազգային կազմակերպություններին բնորոշ առանձնահատկությունների հաշվառմամբ կարելի է ենթադրել, որ այդ կազմակերպություններին անդամակցության գաղափարի ներքո նկատի է առնվում նաև պետության որոշակի հարցերով սուվերենության փոխանցումը: Հետևաբար նման կազմակերպությունների կողմից Հայաստանի Հանրապետության տարածքում անմիջական կիրառման ենթակա ակտեր ընդունելու հնարավորությունը սահմանադրականության տեսանկյունից ինքնին խնդրահարույց չէ: Այլ հարց է, որ այս խնդրի հետ համակարգային առումով կապված Սահմանադրության դրույթները ներկայումս չեն պատասխանում որոշակի վերաբերելի, այդ թվում՝ վերպետական միջազգային կազմակերպությունների մարմինների ակտերի իրավաբանական ուժի հետ կապված հարցերին, որոնք ներկա գլոբալիզացիայի և ինտեգրման պայմաններում կարևոր են²⁶⁰:

Հենց վերջին հանգամանքով է պայմանավորված այն իրողությունը, որ Կառավարության 2019 թվականի հոկտեմբերի 10-ին ընդունված «Հայաստանի Հանրապետության դատական և իրավական բարեփոխումների 2019-2023 թվականների ռազմավարությունը և դրանից բխող գործողությունների ծրագրերը հաստատելու մասին» N1441-L որոշմամբ²⁶¹ սահմանադրական փոփոխությունների ռազմավարական ուղղությունների շարքին են դասվել վերպետական կառույցներին անդամակցելիս տվյալ վերպետական կառույցի ընդունած նորմատիվ իրավական ակտերի կիրառելիության առանձնահատկությունների հետ կապված հարցերը:

Խնդրո առարկա հարցի տեսանկյունից ուշագրավ է, որ ԵԱՏՄ անդամ պետություններից միայն Ռուսաստանի Դաշնությունն է սահմանադրական մակարդակով ուղղակիորեն ամրագրել իր որոշ իրավասությունները միջկառավարական կազմակերպություններին պատվիրակելու հնարավորություն²⁶²:

Հարկ է առանձնացնել վերպետական մարմինների որոշումների անմիջական կիրառությանն առնչվող ևս մեկ հիմնախնդիր: Խոսքն այն մասին է, որ մի կողմից Սահմանադրական դատարանի գնահատմամբ վերպետական մարմինների որոշումների գործողությունը Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հնարավոր է միայն Սահմանադրությանը համապատասխանելու դեպքում, իսկ մյուս կողմից առկա չէ դրանց ոչ նախնական և ոչ էլ հետագա սահմանադրական վերահսկողության հնարավորություն:

Վերը շարադրված հանգամանքների հաշվառմամբ Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի որոշումների կիրառման գործող կառուցակարգը, չնայած Պայմանագրի դրույթների հետ աններդաշնակությանը, առավել ընդունելի է թվում: Այս առումով տեղին է հիշատակել այն միտքը, որ միջազգային պայմանագրերի կատարման պահանջը վերաբերում է դրա արդյունքին և ոչ թե միջոցին²⁶³: Միևնույն ժամանակ հրատապ է հիշատակված կառուցակարգի կատարելագործման հրամայականը:

Խնդիրն առաջին հերթին վերաբերում է Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի որոշումները գործողության մեջ դնելու նպատակով նախաձեռնություն դրսևորելու ժամկետի բացակայությանը: Այսպես, օրինակ, Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի Խորհրդի 2014 թվականի նոյեմբերի 12-ի N 107 որոշմամբ

²⁶⁰ Տե՛ս **Бахин С.В.**, Международная составляющая правовой системы России // Правоведение, 2007, № 6, С. 126:

²⁶¹ Ուժի մեջ է մտել 26.10.2019թ.: Տե՛ս ՀՀՊՏ 2019.10.25/74(1527).1 Հոդ.95.1.1:

²⁶² Տե՛ս **Щур-Труханович Л.В.**, К вопросу о конституционной обеспеченности передачи государствами-членами полномочий Евразийскому экономическому союзу и европейскому союзу // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения, Право, 2016, С. 72:

²⁶³ Տե՛ս **Морозов А.Н.**, Реализация международных обязательств, принятых государствами-членами в рамках Евразийского экономического союза // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения, Право, 2017, С. 112:

հաստատված «Ծխախոտային արտադրանքի մասին տեխնիկական կանոնակարգ» Մաքսային միության (ՄՍՏԿ 035/2014) տեխնիկական կանոնակարգը գործողության մեջ դնելու Կառավարության համապատասխան որոշման նախագիծը մշակվել է միայն 2020թ.²⁶⁴, իսկ այդ կանոնակարգի պահանջների նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնող լիազոր մարմինը սահմանվել է Կառավարության 2017 թվականի օգոստոսի 17-ի թիվ 1020 որոշմամբ²⁶⁵: Մեկ այլ օրինակ է Կառավարության 2020 թվականի հոկտեմբերի 25-ին թիվ 1715-Ն որոշումը²⁶⁶, որով սահմանվել է Մաքսային միության հանձնաժողովի 2011 թվականի օգոստոսի 16-ի N 769 որոշմամբ հաստատված «Փաթեթվածքի անվտանգության մասին» (ՄՍ ՏԿ 005/2011) Մաքսային միության տեխնիկական կանոնակարգ՝ միայն սննդամթերքի հետ շփվող փաթեթվածքի համար» տեխնիկական կանոնակարգի համար լիազոր մարմինը:

Հաջորդ խնդիրը վերաբերում է Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի որոշումների հայերեն թարգմանությանը: Այսպես՝ Պայմանագրի 110-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է, որ ԵԱՏՄ մարմինների աշխատանքային լեզուն ռուսերենն է, իսկ նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ ԵԱՏՄ շրջանակներում կնքվող միջազգային պայմանագրերը և Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի որոշումները, որոնք պարտադիր են անդամ պետությունների համար, ընդունվում են ռուսերենով՝ հետագայում թարգմանվելով անդամ պետությունների պետական լեզուներով, եթե դա նախատեսված է դրանց օրենսդրությամբ Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի կողմից սահմանվող կարգով: Այսինքն՝ քննարկվող որոշումների թարգմանությունը պետք է իրականացվի, եթե նման պահանջ նախատեսված է ներպետական օրենսդրությամբ, իսկ թարգմանությունը իրականացվում է Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի խորհրդի 2014 թվականի սեպտեմբերի 18-ի թիվ 72 որոշմամբ հաստատված կարգով²⁶⁷: Մինչդեռ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությունը չի պարունակում Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի որոշումների թարգմանության վերաբերյալ ուղղակի դրույթներ, և նման պահանջը կարող է բխեցվել միայն դրա տարբեր դրույթների համադրումից: Միևնույն ժամանակ հիշատակված կարգի կանոնակարգումներն էլ ինքնին չեն երաշխավորում մինչև համապատասխան որոշման ուժի մեջ մտնելը դրանց թարգմանությունը, որը խնդրահարույց է թե՛ այդ որոշումների կիրառման, թե՛ Հայաստանի Հանրապետությունում գործողության մեջ դնելու տեսանկյունից: Ուշագրավ է, որ ԵԱՏՄ մարմինների ակտերի թարգմանության հիմնախնդիրը այլ համատեքստում արդեն իսկ բարձրացվել է հայրենական իրավագիտությունում²⁶⁸:

²⁶⁴ Տե՛ս Իրավական ակտերի նախագծերի հրապարակման միասնական կայքում (հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://www.e-draft.am/projects/2422/about>, 12.02.2021թ. դրությամբ):

²⁶⁵ Ուժի մեջ է մտել 07.09.2017թ.: Տե՛ս ՀՀՊՏ 2017.09.06/55(1330) Հոդ.848:

²⁶⁶ Ուժի մեջ է մտել 27.10.2020թ.: Տե՛ս Միասնական կայք 10.19.20-11.01.20:

²⁶⁷ Решение Совета Евразийской экономической комиссии от 18.09.2014 N 72 "Об организации перевода международных договоров в рамках Евразийского экономического союза и актов органов Евразийского экономического союза, (հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ [²⁶⁸ Տե՛ս **Դանիելյան Գ.**, ԵԱՏՄ-ի մարմինների որոշումների իրավական արժեքը ներպետական իրավական համակարգում // ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու \(գլխ. խմբ.՝ Գ.Ս. Ղազիկյան\), Ե., ԵՊՀ հրատ., 2016, էջ 78:](http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_169492/271bb8b2160c7c8bb3d3fb4ec2116756400e194_6_14.02.2021թ. դրությամբ):</p>
</div>
<div data-bbox=)

Եզրակացություն

Այսպիսով՝ ԵԱՏՄ մարմինների նորմատիվ իրավական ակտերի Հայաստանի Հանրապետությունում կիրառման հիմնախնդիրների վերաբերյալ կարելի է անել հետևյալ եզրահանգումները.

1. ԵԱՏՄ իրավունքն ինքնուրույն համակարգ է, որն ունի երկակի բնույթ, քանի որ դրան բնութագրական են ինչպես միջազգային, այնպես էլ վերազգային իրավունքի հատկանիշները:

2. Եվրասիական տնտեսական բարձրագույն խորհրդի և Եվրասիական միջկառավարական խորհրդի որոշումները չունեն անմիջական կիրառություն և ենթակա են ներպետական օրենսդրությամբ սահմանված կարգով կատարման: Ընդ որում, Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությունը նման ընթացակարգ չի նախատեսում:

3. Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի նորմատիվ իրավական բնույթի որոշումների անմիջական կիրառության վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորության բովանդակությունից բխում է դրանց կիրառման նպատակով ներպետական ակտերի ընդունման անհրաժեշտության բացակայությունը, և այդ առումով դրանք գործողության մեջ դնելու գործող ներպետական կարգավորումը համահունչ չէ այդ պարտավորությանը:

4. Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի նորմատիվ իրավական ակտերը գործողության մեջ դնելու ներպետական ընթացակարգը այն նախաձեռնելու ժամկետի և գործողության մեջ դրվող ակտերի թարգմանության ապահովման առումով ունեն բարեփոխման անհրաժեշտություն:

5. Հետագա սահմանադրական բարեփոխումների օրակարգում հարկ է ներառել վերպետական միջազգային կազմակերպություններին առնչվող սահմանադրական կարգավորումների կատարելագործման հարցը՝ ի թիվս այլնի քննարկման առարկա ունենալով այդ մարմինների ակտերի՝ նորմատիվ իրավական ակտերի շարքին դասելու, դրանց նախնական և հետագա սահմանադրական վերահսկողության, ինչպես նաև անմիջական կիրառությանն առնչվող այլ հարցադրումները:

ISSUES PERTAINING TO THE APPLICATION OF NORMATIVE LEGAL ACTS OF THE EURASIAN ECONOMIC UNION BODIES IN THE REPUBLIC OF ARMENIA

TIGRAN MARKOSYAN

*Yerevan State University, Faculty of Law, Student Law Counselor Center,
Lecturer-Coordinator; State Commission for Protection of Economic Competition
of Republic of Armenia, Member, Ph.D. in Law,
Yerevan, Republic of Armenia*

ANAHIT SANTROSYAN

*State Commission for the
Economic Competition of Republic of Armenia, Legal Department,
Division of Legislation Analysis and Legal Support, Head,
Yerevan, Republic of Armenia*

The article is aimed at studying and analyzing application issues of normative legal acts of the Eurasian Economic Union bodies in the Republic of Armenia. During the research, the task was to present the sources of law of the EEU and the role of normative legal acts of the EEU bodies among them, to reveal international legal requirements with regard to the application of normative legal acts of the EEU bodies and its content, to find out the compliance of the

regulations in the legislation of the Republic of Armenia, as well as to formulate certain recommendations aimed at implementing relevant solutions.

In the course of the research, both general scientific (analysis, synthesis) and special (comparative legal, systematic, static) methods were applied.

As a result of the research, the authors concluded that the legislation of the Republic of Armenia does not regulate the execution procedure of the acts of the EEU bodies and the toolkit ensuring application of these acts should be amended. Meanwhile, the authors found that the constitutional provisions of the Republic of Armenia pertaining to some issues with regard to supranational international organizations should be amended as well.

Keywords: *supranational law, supranational body, realization of rights, direct application, execution of decisions made by the bodies of the international organization.*

ПРОБЛЕМЫ ПРИМЕНЕНИЯ НОРМАТИВНЫХ ПРАВОВЫХ АКТОВ ОРГАНОВ ЕВРАЗИЙСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОЮЗА В РЕСПУБЛИКЕ АРМЕНИЯ

ТИГРАН МАРКОСЯН

*преподаватель-координатор Центра студенческих
юридических консультаций юридического факультета ЕГУ,
член Государственной комиссии по защите
экономической конкуренции Республики Армения,
кандидат юридических наук,
г. Ереван, Республика Армения*

АНАИТ САНТРОСЯН

*начальник отдела анализа законодательства и
правового обеспечения юридического управления
Государственной комиссии по защите
экономической конкуренции Республики Армения,
г. Ереван, Республика Армения*

Цель статьи - изучение и анализ вопросов, связанных с применением нормативных правовых актов органов Евразийского экономического союза в Республике Армения. Задачи исследования – представить источники права ЕАЭС, выявить международно-правовые требования к применению нормативных правовых актов органов ЕАЭС и их содержание, выяснить соответствие действующих норм в законодательстве Республики Армения, а также сформулировать определенные рекомендации, направленные на решение соответствующих вопросов.

В ходе исследования были применены как общенаучные (анализ, синтез), так и специальные (сравнительно-правовой, систематический, статический) методы.

В результате исследования был сделан следующий вывод: законодательство Республики Армения не регулирует порядок исполнения актов органов Евразийского экономического союза, а инструментарий, обеспечивающий применение актов ЕАЭС, требует совершенствования. Вместе с тем, авторы замечают, что конституционные положения Республики Армения подлежат реформированию по некоторым вопросам, связанным с наднациональными международными организациями.

Ключевые слова: *наднациональное право, наднациональный орган, реализация прав, прямое применение, исполнение решений органов международной организации.*